

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 45 (1931)

Artikel: Rapport davart il dizionari rumantsch per l'an 1930
Autor: Pult, C.
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-201860>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 05.05.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Rapport davart il Dizionari rumantsch per l'an 1930.

da Prof. Dr. C. PULT.

S'approsmand vi' e plü il mumaint da la redacziun definitiva aise ur' e temp da cumpletar la raccolta in maniera cha las singulas regiuns da nos territori saian proporziunalmaing e güstamaing rappreschentadas.

La rappreschentanza dal Grischun central in nos material ais — per motivs ch'eu nu poss star quà ad exponer — main regulara co quella da la Surselva ed Engiadina. Pel *Plan* avain nus gnü correspondents sufficiaints, q. v. d. per Trins, Domat e Razen e Dr. Melcher ha fat üna raccolta sistematica a Bonaduz. Main bain stan las chosas in regard a la *Dumglias-cha*. Là avain nus gnü ün unic correspondent per Pasqual (Paspels). I nun ais però dad invlìdar cha Dr. Melcher ha fat üna richa raccolta per Segl e Casanova per Scheid e Veulden. Eir Loringett dumandet oura üna part da nos questiunari per Scharans. Per quaist ultim lö possedain nus eir la raccolta preliminar da Dr. Planta. In plü aise da manzunar la disertaziun da Dr. Luzi. Cun tuot quai füssa giavüschabel da cumpletar il bloc per quaista regiun periclitada e linguisticamaing fich interessanta.

Da la *Muntogna* (Heinzenberg)¹ possedain nus be alch raccoltas occasiunalas ed üna sistematica, ma na cumpletta da Dr. Vieli. Per quaista riainta, ma plütost malchürada figlietta da nossa „mumma romontscha“ chattettan nus in Duonna Nesa Frigg-Cadischi da Dalin üna chürunza intelligiainta, písserusa ed amuraivla. Ella ha surtut da respuonder a tuot nos questiunari ed ans ha fingià procurà ün bellischem material.

Per la part la plü ota dal Surset possedain nus üna raccolta sistematica da Casanova per Baiva, la disertaziun da

¹⁾ Siand cha eir alchüns na-rumantschs legian qualcha voutas quaists rapports met eu minchatant in parentesa dasper il nom rumantsch eir quel uffizial, pel solit — pür massa — tudais-ch.

Dr. Candrian e las stupendas publicaziuns da Pres. Rudolf Lanz barmör. Per *Marmorera* al cuntrari avain nus be la raccolta prelīmīnara da Dr. Planta ed alch chosas dumandadas oura occasiunalmaing. Eir quaista menda gnit eliminada tras üna exacta e pisserusa raccolta fatta da Dr. Andri Augustin. Durant ils mais Gүн e Lүgl ramasset el las respostas per la metà circa dal questunari. I's tratta da var 6000 fögliets. Il rest gnarà tut sū la stad ventura.

Cun tuot la fadia cha Dr. Melcher e seis successur as han adüna dats per ramassar noss proverbis e möds da dir in tuot il territori nun aise d' as dar da buonder cha üna raccolta fatta cul solit mez dals questunaris chi han ordinariamaing per mera da nun laschar smütschar, per quant pussibel, ingün pled interessant e d'importanza, üna raccolta dimena chi voul e sto spargnar temp e dar sur tuot pais als plets sco tals, ha gnü per resultat cha ün tschert nommer da vocabels — chi nu figüran in proverbis e cuntschaints möds da dir — as chattan in nossas s-schacclas nüds reclüds sainza fraseologia. Ün pled nüd però sco tal ais üna chosa morta, el acquista pür vita cun ed aint il context. I's tratta dimena da proveder tala ossamainta da charn viva. Per l'Engiadina gnit fatta quaista cumplettaziun in granda part dals duos redactuors. Per la Surselva surdet eu quaišt' incombensa a nos nouv segretari Sig. Seb. Cadalbert. El dedichet var 8 mais da düra ed instancabla lavur in repuondand a tuot nos questiunari per seis vich nativ Sevgiein e munind mincha zettel d'ün context tipic ed adattà, descrivand eir l'adöver da la s-cherpa, ils üsis e costüms e tuot quai ch'is rapporta a la vita dal lö in questiun. El cumplettet eir seis bel material sül lö svesc cul ajüd da divers mansterans e duonnas ed hommens vegls ed experts. I's tratta d'ün bellischem bloc da 25000 bigliets.

* *
* *

Excerptziuns: La segunda spoliaziun da las notizias ramassadas sün meis *viadi dal 1913* (cf. rapport in *Annalas XLIV*, pag. 384) früttet var 950 zettels. Intuorn 270 bigliettins am dettan *ils disegns da Sig. Pierre Gaudat* (v. *Annalas XLI*, pag. 173). Quaists disegns d'üsaglias, s-cherpa, sco per exaimpel il taler

vis in diversas posiziuns e funcziuns, da parts da la chasa, lavuors da champagna etc. sun munits d'üna legenda mia cun l'indicaziun da las parts da l'oget respectiv. Id ais necessari da notar pro 'ls differents artichels ordinats alfabeticamaing, cha nus posedain per tal e tal guaffen o part dad el ün, illustraziun ed ingio. La medemna lavur stovrà gnir fatta eir per las fotografias ed oter material figüativ cha nus posedain.

In plü gnittan extracts da Sig. Walter Hoffmann, Chiasso, in il qual nus chattettan finalmaing ün intelligiaint e conscienzius excerpader, our da *M. Ludwig Molitor*, Ün cudeschet da soinchias historias pridas or d'igl veder Testament sco er anzaquontas Canzuns Spiritualas, Basilea Jac. Genath 1656 — cudesch fich prezius per la ricchezza da sia lingua e fin sentimaing estetic — var 3300 zettels. (Scurznida: L. Molitor 1656). Our da *Cuorla declaraziun oder parafrasi digl offici de nossa cara donna Siongia Maria* digl dec. R. P. *Daniel da Bagnolo* (Bagnolo S. Mar. 1751) 1400 zettels, our dal *Tschespet* 9,700 zettels.

Ils *Statüts* organics, civils, matrimoniels e da polizia *dei Comön d'Engiadina sur Punt Ota*. Cuaira, S. Benedict 1839 (Stat. Eng. ota 1839) dettan 700 zettels da mai excerpats.

L'ultim tom da las *Annalas*, tom XLIV, cuntegna ün s-chazzì dals plü prezius per l'istorgia da nossa cultura e da nossa lingua. Per nus vegnan surtuot in consideraziun ils *Statüts dalg Cumoen d'Engiadina zura* dals ans 1600—1605 da Dr. Rob. Planta, ils *tschentaments digl vegl Cumin da Schons* da Giachen Conrad, las *Annotaziuns lexicalas* da P. Högberg; il *manuscript da Sevgiein* da Guglielm Gadola; *Nos Gian Fadri e la dumengia da la benedicziun*, da Clementina Gilli e da Eduard Bezzola; *las poesias* da Dr. A. Th. Tuor. Tuot il tom gnit scrit oura da mai sves ed ans det il bel nommer da 2400 fögliets chi rapreschaintan ün excellent material. — Fich bun material (var 180 zettels) extret eu eir dal volum festiv *10 ans Uniun rumantscha Turitg* publichà l'utuon passada da la ditta società. Pustüt las lavuors da Tumasch Dolf e P. Maurus Carnot ans servittan fich bain. Eir la *Stiva festiva* dal medem venerabel poet sur-silvan, ouvretta impalmada a tuots ils congressists dal congress romanistic da Mustér la prümavaira passada, eir quaist prüvà cudaschin ans offrit divers tipics exaimpels da s-chet pled ru-

mantsch. Richs s-chazzis ans sporscha adüna *Igl noss Sulom* periodic da Surmeir. Seis N° 10 pel 1931 früttet 600 zettels. In plü gnit cumanzada l'excerptziun da *P. Ž. de Salò, Igl Spieghel de Devoziun*, dal *Glogn* e dal *Calender romontsch* da Mustér, tuots duos dal 1930.

* * *

Davo man cha nus excerptain e ramassain, as prunan sü novas millieras da bigliettins na ordinats. Cun tuot quai nun craiaivan nus uossa, davo la classificaziun dals 80000 fögliets manzunada in meis ultim rapport (Annalas XLIV, p. 383) dad ir darcheu aint per las millas. Nus nun avaivan però fat ils quints cun las grandas collecziuns fattas a seis temp sül lö stess ed ordinadas separadamaing, sco la colecziun per Baiva, Bonaduz, Breil (Brigels), Duin, Ferrera, Calantgil, Ftan, Laax, Medel, Riom, Scheid, Sumvitg, Tujetsch, Vaz. Vrin. Tuots quaists zettels culs 25000 da Sevgiein e blers, blers oters as sommettan e finittan per rablar sü ün bloc chi fa bod temma, q. v. d. **ün bloc de 107,500 zettels**. Sig. Cadalbert as mettet vi da la classificaziun da tal. Tala lavur vain suvent in ot gra cumplichada tras il fat cha alchüns da noss collaboratuors invlidan suvent via la regla, fich essenziala per nus, da metter sün *ün* fögliet adüna *be ün chavazzin* rumantsch culla relativa fraseologia. Na dinrar figüran sün ün niedem zettel da noss material duos, trais fin ad üna dunzaina e plüs chavazzins dal gener da: *pisar e pisun; arder, ardaint, arsüra; pantofflas, putschas, fincas, tschavattas; arader e tuot sias parts*. Mincha zettel da tal gener ais da recopiar cun fraseologia e tuot tantas voutas co ch'el cuntegna chavazzins, na dinrar 10 e plüs jadas. Quai dumanda fich bler temp. Nus pudain impro dar la buna nouva cha la prüma classificaziun da quaist nouv grand bloc (tuot ils *a, b, c* etc.) ais nossa a fin e cha la seguonda gnit cumanzada.

* * *

Plü cha 'l material as mantuna e plü cha seis pais e l'indifferenza — scha na ostilità — d'alchüns dals noss squitscha e stanglainta. L'impazienza da blers buns grischuns e lur ar-

saint' aspettativa dals prüms quaderns stampats ans fan il plü grand plaschair. Ma tschertas metodas plütost robustas, per quand maliziusas, applichadas da glieud chi nun as dà la paina da leger nossas publicaziuns e seguir l'andamaint da l'ouvra, talas metodas nu güdan inavant la chargia. Quai ch'ins mangla sun novas forzas, forzas giuvnas, forzas experimentadas e bain preparadas per la lavur chi spetta sün ellas. Eir stovain nus, in quai cha nus offerin, ans cuntantar dal pussibel. La completezza absoluta ais ün bel ideal. Ün proverbì tudaïs-ch disch: Il meglder ais l'imini dal bun.
